

**Національна академія педагогічних наук України
Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
Відділ освіти дітей з порушеннями слуху**

**«Теоретико-методичні засади навчання дітей з
порушеннями слуху в умовах модернізації освіти»**

Виконавці:

Світлана Литовченко, В'ячеслав Засенко,
Оксана Таранченко, Володимир Шевченко,
Валентина Жук, Віра Литвинова, Ольга Вовченко

«Теоретико-методичні засади навчання дітей з порушеннями слуху в умовах модернізації освіти»

Дослідження виконувалося упродовж 2018-2020 рр.

Напрям 12. «Освіта дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивне навчання».

Проблема дослідження «Теоретико методологічні основи психолого-педагогічного та реабілітаційного супроводу осіб з особливими освітніми потребами».

Державний реєстраційний № 0118U003346.

Дослідження фундаментальне.

Науковий керівник – Світлана Литовченко, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями слуху Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Виконавці дослідження: 2 д.пед.н. гол.наук.співр.;

1 д.пед.н, 1 д.психол.н., 2 к.пед.н. стар.наук.співр.

«Теоретико-методичні засади навчання дітей з порушеннями слуху в умовах модернізації освіти»

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити зміст та нові технології навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з порушеннями слуху.

Завдання дослідження:

1. Аналіз сучасних теоретичних підходів до створення освітнього середовища для дітей з порушеннями слуху в дошкільній та початковій ланках освіти в контексті педагогічних інновацій.
2. Наукове обґрунтування та розроблення теоретико-методичних основ впровадження нового Стандарту початкової освіти, визначення особливостей реалізації та адаптації для дітей з порушеннями слуху.
3. Створення на основі визначених теоретичних засад навчально-методичного забезпечення дошкільної освіти дітей з порушеннями слуху.
4. Аналіз результатів впровадження сучасного курикулуму, зокрема корекційно-розвивальної складової Державного стандарту початкової освіти у спеціальних та інклюзивних закладах освіти.
5. Моніторинг впровадження результатів НДР.

Статистичні дані:

- за даними ВООЗ близько 540 млн. людей у світі мають порушення слуху, з них 32 млн. дітей;
- 1-6 % населення планети має порушення слуху, яке ускладнює соціальну комунікацію на слуховій основі;
- за даними МОЗ України близько **1,5 млн. осіб, серед яких понад 300 тис. дітей, мають порушення слуху**, з них 100 тис. дорослих та 11 тис. дітей глухі;
- спостерігається стійка тенденція до збільшення чисельності осіб з порушеннями слуху;
- 60-80% осіб з порушеннями слуху мають нейросенсорні порушення слухової системи, які можуть бути компенсовані з допомогою кохлеарної імплантації (КІ); понад 450 тис. осіб з порушеннями слуху у світі є носіями КІ;
- національна система **спеціальних шкіл для дітей з порушеннями слуху**, у тому числі у складі НРЦ, налічує понад 50 закладів;
- у Києві та обласних центрах працюють заклади дошкільної освіти для дітей з порушеннями слуху та дошкільні відділення при школах (понад 40);
- збільшується кількість дітей з порушеннями слуху, які навчаються у спеціальних та інклюзивних класах / групах.

Сучасні міжнародні підходи до освіти дітей з порушеннями слуху

Варто зазначити, що в основі наших наукових та практичних розробок *сучасні міжнародні підходи* до освіти дітей з ООП, зокрема з порушеннями слуху, як то:

- раннє виявлення проблеми у розвитку та рання комплексна допомога (**впровадження системи раннього втручання**);
- зміна підходів до визначення необхідних для дитини послуг, зокрема, відмова від опори на категорії порушень, натомість насамперед **врахування індивідуальних особливостей розвитку, потреб кожної дитини**;
- **гнучкість** змісту та **індивідуалізація** процесу навчання і реабілітації;
- **варіативність** форм організації освіти та методичних підходів до навчання;
- орієнтація фахівців на **надання допомоги сім'ї**, широке залучення батьків до роботи з дітьми та підвищення відповідальності батьків за реабілітацію та навчання своїх дітей;
- організація **міждисциплінарного командного підходу** та надання інтегрованих послуг та ін.

Варто акцентувати на *індивідуальному підході* для забезпечення можливості вибору варіанту освіти, оптимального для кожної дитини:

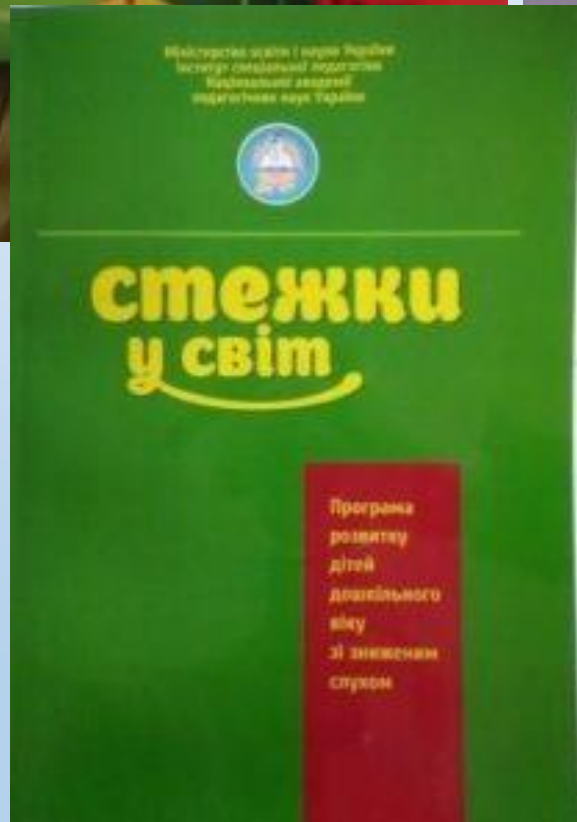
- **підхід, за якого сім'я обирає розвиток слухового сприймання та словесного мовлення дитини як основного засобу комунікації** (за такого підходу важливий *корекційний супровід* з розвитку слухового сприймання й мовлення);
- **білінгвальний підхід, що передбачає сприйняття осіб з порушеннями слуху як представників культурно-лінгвістичної меншини**, у якій перша і основна мова спілкування з дитиною – жестова, що використовується у формі природного жестового мовлення ;
- при організації освітнього процесу варто враховувати низку чинників, серед яких ступінь порушення слуху це лише один із багатьох (мова спілкування, технічні засоби компенсації, модель навчання, супровід фахівців, запити батьків тощо).

Відповідно в Україні відбуваються прогресивні зміни в освіті дітей з порушеннями слуху, зокрема серед **найбільш актуальних тенденцій** визначено такі:

- створення умов для реалізації гуманістичної політики щодо забезпечення особам з особливими потребами всіх прав, задекларованих в міжнародних документах, ратифікованих нашою державою, у сфері освіти та соціального захисту;
- **трансформація існуючої системи спеціальної освіти через розширення її функцій та удосконалення структури для забезпечення доступної та якісної освіти упродовж життя;**
- **поширення практики інклюзивного навчання,** що забезпечує соціальну інтеграцію осіб з особливими потребами (не в якості альтернативної системи освіти, а як одного з ефективних напрямів залучення учнів з особливими освітніми потребами, їх соціонавчального інтегрування);
- модернізація системи навчання осіб з особливими потребами шляхом впровадження інноваційних технологічних комплексів для забезпечення максимально можливого особистісного розвитку таких учнів, відповідно до їхніх індивідуальних потреб і здібностей;
- поширення підтримуючого навчання, як концептуального підходу, що має місце в умовах запровадження парадигми особистісно орієнтованого та компетентнісного навчання, й реалізується у процесі застосування новітніх технологій викладання та супроводу у навчальному процесі, орієнтованих на індивідуалізацію та специфічні потреби учнів;
- **якісна реорганізація компетентнісно зорієнтованої фахової підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, підвищення професіоналізму педагогів та освітніх менеджерів;** обґрунтування критеріїв добору педагогічних працівників, що має забезпечити новий статус та фаховий рівень кадрів в освітній сфері, їх особисту відповідальність за знання і компетентності учнів та ін.

*Ми свідомо визначили два основні напрями дослідження –
дошкільна освіта і початкова школа.*

- Актуальність розроблення матеріалів саме для *дошкільної освіти дітей з порушеннями слуху* зумовлено тим, що сьогодні значна увага приділяється розвитку дітей раннього та дошкільного віку, ранньому втручанню. Науковцями НАПН України розроблено *Концепцію освіти дітей раннього та дошкільного віку, Концепцію створення та розвитку системи надання послуги раннього втручання в Україні*, створено Державний стандарт /Базовий компонент дошкільної освіти, та ін. Відповідно актуалізується розроблення науково-методичного забезпечення дошкільної освіти (стосується і спеціальних, і інклюзивних закладів освіти).
- **На реалізацію такого напрямку нами створено актуальні навчально-методичні посібники.**
- Впровадження підготовлених посібників розширює можливості своєчасного діагностування порушень слуху, раннього втручання, вибору освітнього та соціально-культурного шляху дитини з порушенням слуху з врахуванням її сильних сторін, реалізацію запитів та мовно-культурних традицій родини з максимальним використанням ресурсу держави та родини.

Навчально-методичні посібники для роботи з дошкільниками з порушеннями слуху

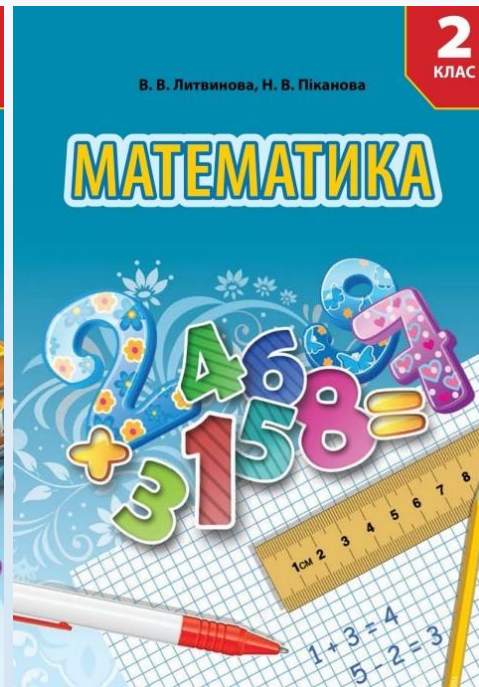
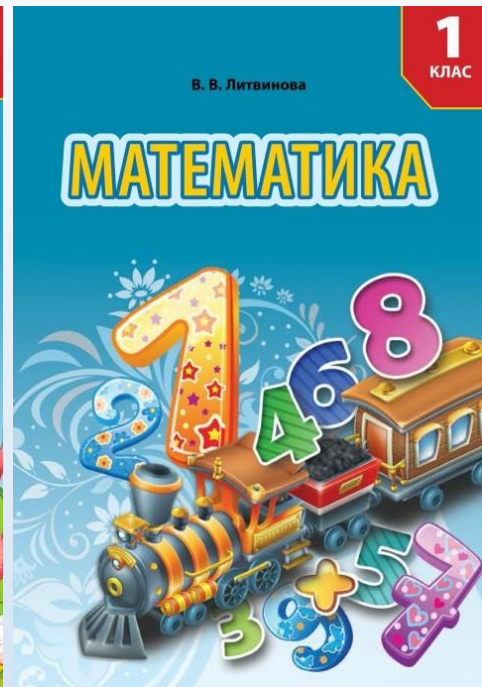
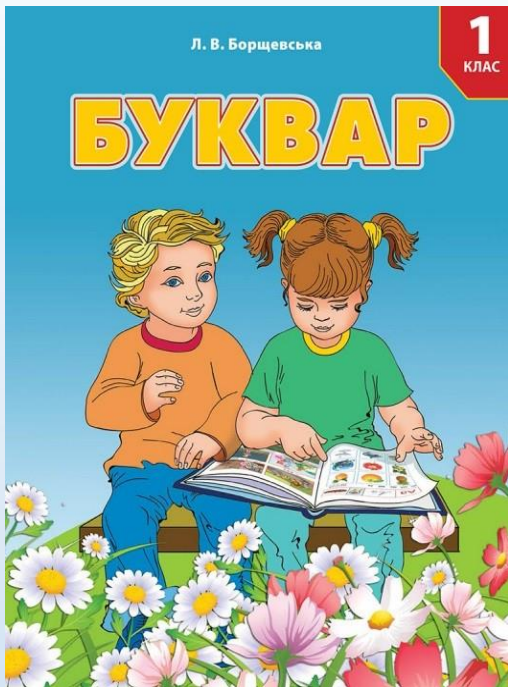
В основу посібників сучасні підходи до організації супроводу дітей з порушеннями слуху:

- важливість раннього та дошкільного періоду у житті дитини для подальшого успішного розвитку, навчання та соціалізації;
- організація розвивального середовища, яке визначає потребу в мовленні та його розвиток;
- побудова навчального та корекційного процесу із врахуванням психологічних особливостей та потреб дітей з порушеннями слуху;
- важливість реалізації корекційної складової при організації навчання та супроводу дошкільників з порушеннями слуху.

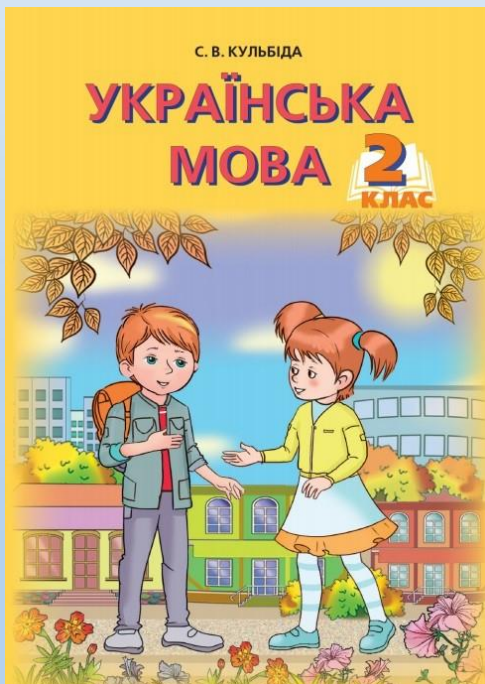
Представлено орієнтовний зміст дошкільної підготовки, завдання та дидактичні матеріали з основних напрямів розвитку дитини (говірками стежками, математичні витинанки, у світі звуків разом з дитиною тощо).

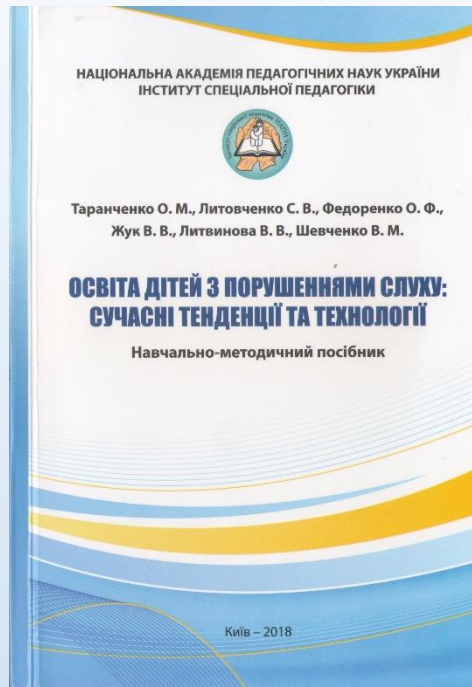
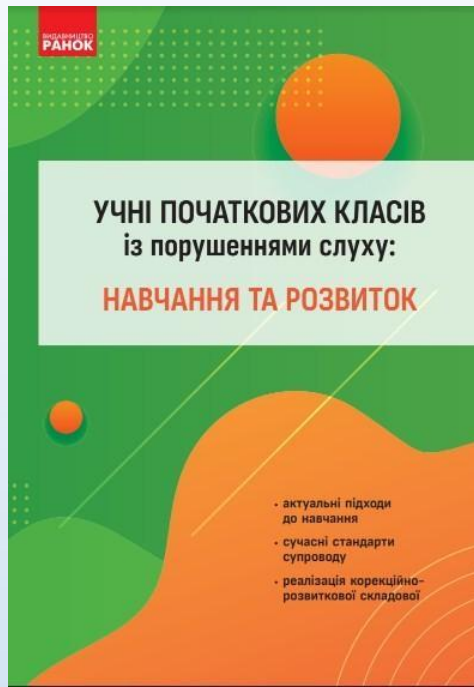
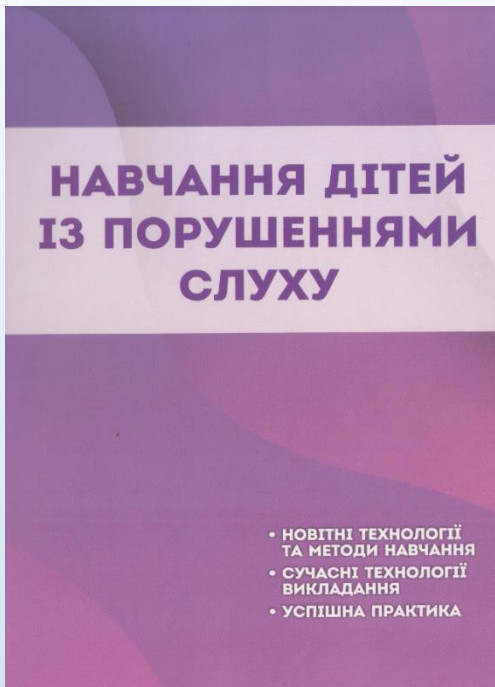
Необхідність створення науково-методичного забезпечення освіти дітей з порушеннями слуху у початковій школі зумовлено оновленням нормативної бази, зокрема:

- впровадженням концепції Нової української школи;
- затвердженням **Державного стандарту початкової освіти**, який визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання й компетентностей здобувачів освіти та є основою для розроблення типових та інших освітніх програм;
- введенням **Типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами**;
- ми враховуємо, що фактично йдеться про відмову від спеціальних навчальних програм для дітей з порушеннями слуху, зору, мовлення тощо (на державному рівні);
- але специфіка залишається – специфіка не змісту (він єдиний для всіх), а умов, форм, методів, засобів, супроводу, які відповідають потребам (виняток становлять учні з порушеннями інтелектуального розвитку);
- *всі ці аспекти враховано у розробках відділу, спрямованих на початкову освіту дітей з порушеннями слуху*

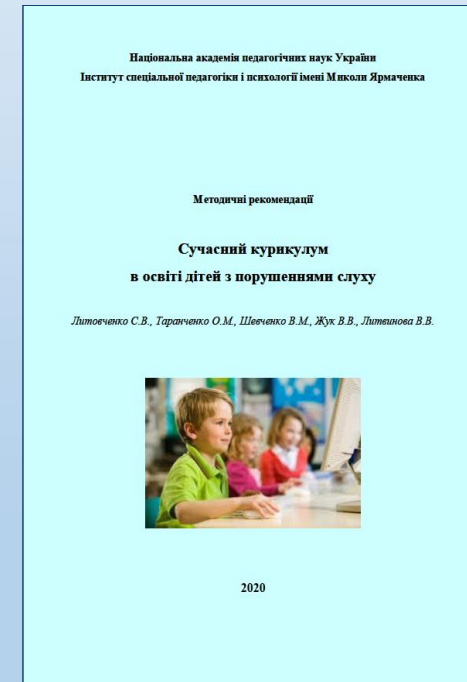
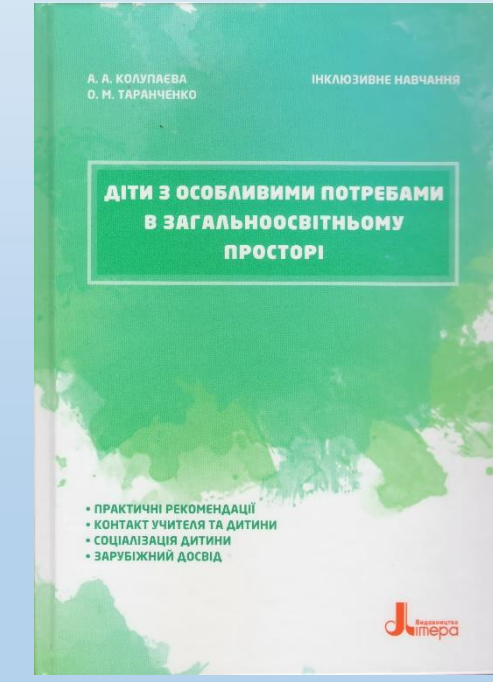
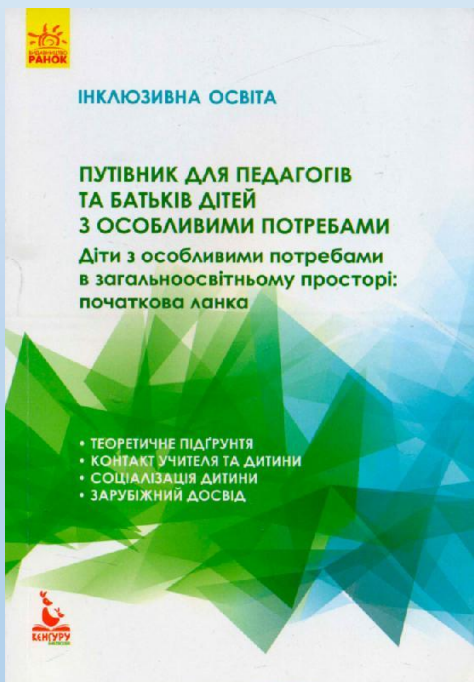

Оригінальні підручники, створенні відповідно до сучасної концепції *Нової української школи* та із врахуванням специфіки навчання дітей з порушеннями слуху

- *Навчально-методичні посібники спрямовано на науково-методичне забезпечення реалізації Державного стандарту початкової освіти, впровадження методик компетентнісного навчання*
- *Цільова аудиторія: педагоги спеціальних та інклюзивних закладів, фахівці, які працюють з дітьми з порушеннями слуху*
- *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України.*

Комплект програм з корекційно-розвивальної роботи

(рекомендовано Міністерством освіти і науки України)

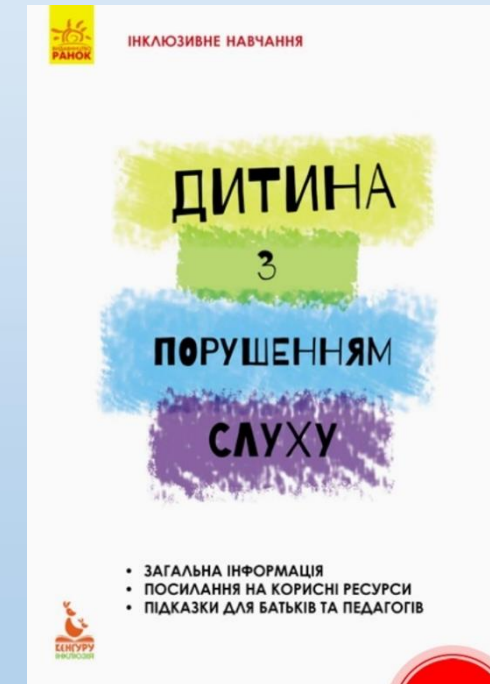
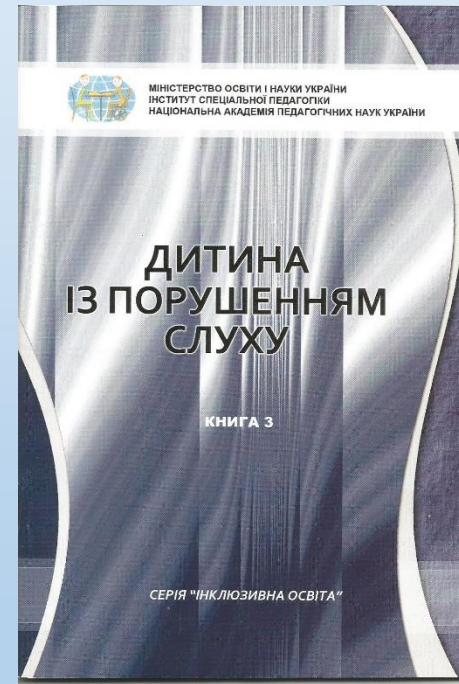
Важливим складником науково-методичного забезпечення є корекційно-розвивальні програми. Такі програми можуть реалізовуватися і в спеціальних закладах, і в інклюзивних, є сьогодні особливо затребуваними (корекційно-розвивальна робота обов'язково здійснюється і в закладах з інклюзивним навчанням, і в спеціальних):

- **Програма «Розвиток слухового сприймання та формування вимови»** для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями слуху *(розрахована на дітей, для яких збережений слух є / може бути (за умови спеціальної підтримки) основою («комунікаційним» каналом) для сприймання мовлення та формування вимови);*
- **Програма «Розвиток слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови»** для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями слуху *(розрахована на дітей, для яких збережений слух не є основою («комунікаційним» каналом) для сприймання мовлення та формування вимови, у тому числі й за умови спеціальної підтримки);*
- **Програма «Ритміка»** для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями слуху;
- **Програма «Лікувальна фізична культура»** для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями слуху.

Окреслено підходи до планування й організації комплексу корекційно-розвивальних послуг для подолання труднощів й гармонійного розвитку дитини з порушеннями слуху відповідно до її вікових та індивідуальних особливостей розвитку і потреб.

Серія посібників для батьків

- на часі супровід дитини з та її сім'ї, починаючи з раннього віку; максимальне залучення батьків; налагодження партнерських взаємин;
- відділом розроблено *серію посібників для батьків*, які системно представляють особливості діагностики, слухопротезування, раннього втручання та слухової допомоги в контексті міждисциплінарного підходу;
- містять корисну інформацію, підказки про перші кроки, які слід здійснити в ситуації діагностування порушення слуху.

Загалом за звітний період відповідно до тематичного плану підготовлено та впроваджено близько 20 наукових праць (86,3 др.арк., 12-ти надано гриф МОН України), серед них:

- **колективна монографія;**
- **10 навчально-методичних посібників, в тому числі комплект (посібник – програма) для системи ІШПО;**
- **комплект програм з корекційно-розвивальної роботи;**
- **серія методичних рекомендацій.**

Встановлено, що незважаючи на специфіку здійснення супроводу в умовах інклюзії та в спеціальних закладах (групах), сучасними вимогами до навчально-методичного забезпечення є універсальність, гнучкість, можливість адаптувати та/або модифікувати алгоритм його застосування відповідно до індивідуальних потреб кожної дитини.

Інновації у галузі спеціальної педагогіки і психології зумовили реорганізацію системи консультативно-діагностичної допомоги, відтак інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) стали першою ланкою у визначенні індивідуальної траєкторії здобуття освіти дитиною з особливими освітніми потребами.

Ми враховуємо сучасні виклики і залучаємося до розроблення найбільш актуальних документів, зокрема на реалізацію сучасних підходів до оцінки особливих освітніх потреб спільно з МОН України розроблено **рекомендації для фахівців ІРЦ з визначення категорій (типології) освітніх труднощів у дітей з особливими освітніми потребами та чітких критеріїв щодо рівнів підтримки у закладі освіти.**

Серед останніх змін щодо оцінки ООП, наприклад:

- **освітні труднощі більшості дітей з порушеннями слуху класифікують як «функціональні (сенсорні)»;**
- зниження слуху може зумовлювати й навчальні, соціоадаптаційні та інші труднощі, які в такому випадку мають вторинний характер, водночас також вимагають застосування відповідних педагогічних стратегій у правильній послідовності;
- за наявності комплексних порушень розвитку дитина може мати освітні труднощі різних категорій (інтелектуальні, функціональні моторні, фізичні та ін.);
- у дітей зі зниженим слухом можуть бути соціокультурні труднощі, зокрема щодо отримання інформації засобами жестової мови тощо;
- критеріями при визначенні рівнів підтримки в закладі освіти є особливості слухового сприймання, навички комунікації, навчальної діяльності та ін.

Співпраця з Міністерством освіти і науки України

- ✓ залучення співробітників до творчих груп з розроблення корекційно-розвиткових програм, оригінальних підручників, навчально-методичних посібників для педагогів, які навчають дітей з порушеннями слуху, проведення нарад для директорів спеціальних закладів освіти, презентації досягнень вітчизняної науки та практичного досвіду.
- ✓ Зокрема, на запит МОН України підготовлено та опубліковано:
- ✓ Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 216 с.
- ✓ Учні початкових класів із порушеннями слуху: навчання та розвиток : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 144 с.
- ✓ Підручники: «Математика» для 1 класу (Н-91); «Математика» для 2 класу (Н-91); «Математика» для 3 класу частина I (Н-91); «Математика» для 3 класу частина II (Н-91) та ін.
- ✓ Співробітниками відділу у складі робочої групи (Лист МОН України від 23 липня 2021 р. №1/11-5448., Наказ НАПН України від 12 серпня 2021 р. №48 о.д.) розроблено нові підходи до визначення категорій (типології) освітніх труднощів у дітей з особливими освітніми потребами та чітких критеріїв щодо рівнів підтримки у закладі освіти, що втілено у методичних рекомендаціях.

Рівні надання підтримки

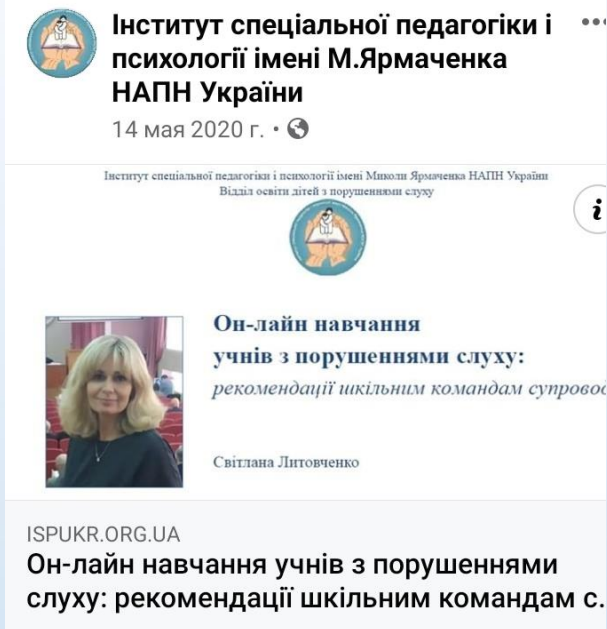
	I рівень	II рівень	III рівень	IV рівень	V рівень
Хто проводить оцінку	Школа	ІРЦ	ІРЦ	ІРЦ	ІРЦ
Інклюзивний клас	✗	✓	✓	✓	✓
Кількість дітей з рівнем підтримки в класі	будь-яка	не > 3	не > 2	не > 1	не > 1
Асистент вчителя	✗	✓	✓	✓	✓
Асистент учня	✗	✗	✓	✓	✓
Додаткове фінансування корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних занять	✗	до 2 занять	до 4 занять	до 6 занять	до 8 занять
Закупівля обладнання	✗	на 10% загальної суми фінансової підтримки	на 20% загальної суми фінансової підтримки	на 35% загальної суми фінансової підтримки	на 35% загальної суми фінансової підтримки
ІПР	✓	✓	✓	✓	✓
ІНП	✗	✓	✓	✓	✓
Адаптація/модифікація	Підбір матеріалів, форми роботи	Адаптація змісту навчання	Адаптація змісту навчання	Модифікація або адаптація змісту навчання; Можливі зміни результату навчання	Адаптація та/або модифікація змісту навчання; Зміна результатів навчання; Можливе використання альтернативних методів навчання; Проведення занять з самообслуговування; Використання спеціальних методів, методів альтернативної комунікації, візуального розкладу тощо

in partnership with Canada

Реалізовано актуальні просвітницькі проекти в форматі онлайн / офлайн

(в умовах карантинних обмежень, зумовлених пандемією Covid-19)

- **«Онлайн-курс для вчителів початкової школи»**, створений з метою ознайомлення педагогів з новим Державним стандартом початкової освіти та методиками компетентнісного навчання за організації Студії онлайн-освіти «Education Era» ed-era.com/nus (Наказ МОН України від 15.01.2018 р. №36);
- **«Реабілітація осіб з кохлеарними імплантами в Україні. Навчання фахівців та батьків»** спільно з «Українською асоціацією носіїв кохлеарних імплантів» за сприяння компанії «Cochlear»
<https://www.facebook.com/CIEducation/posts/712576392665423/>;
- **Серія публікацій актуальних методичних матеріалів, відео заходів, презентацій** на сайті Інституту та сторінках у соціальних мережах
http://ispukr.org.ua/?p=5524#.X5z_vdAzZPY,
<http://ispukr.org.ua/?p=5528#.X51nq4JwmyV>,
https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=1092124441151500&id=100010618634426 та ін.

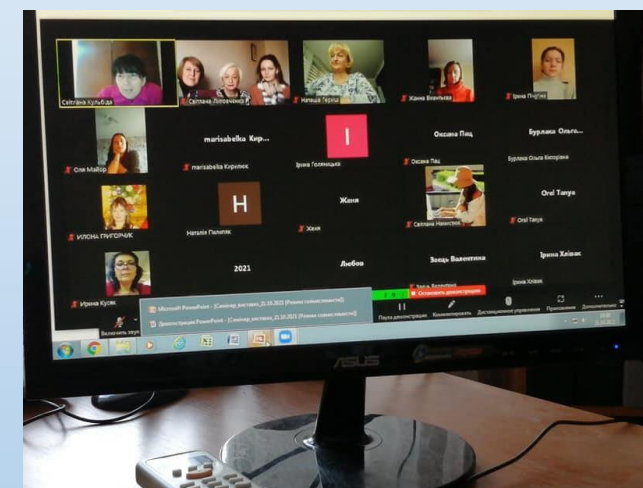
Інститут спеціальної педагогіки і психології імені М.Ярмаченка НАПН України
14 мая 2020 г. · 🌐

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Відділ освіти дітей з порушеннями слуху

Он-лайн навчання учнів з порушеннями слуху: рекомендації шкільним командам супроводу

Світлана Литовченко

ISPUKR.ORG.UA
Он-лайн навчання учнів з порушеннями слуху: рекомендації шкільним командам с.

Курси підвищення кваліфікації педагогів

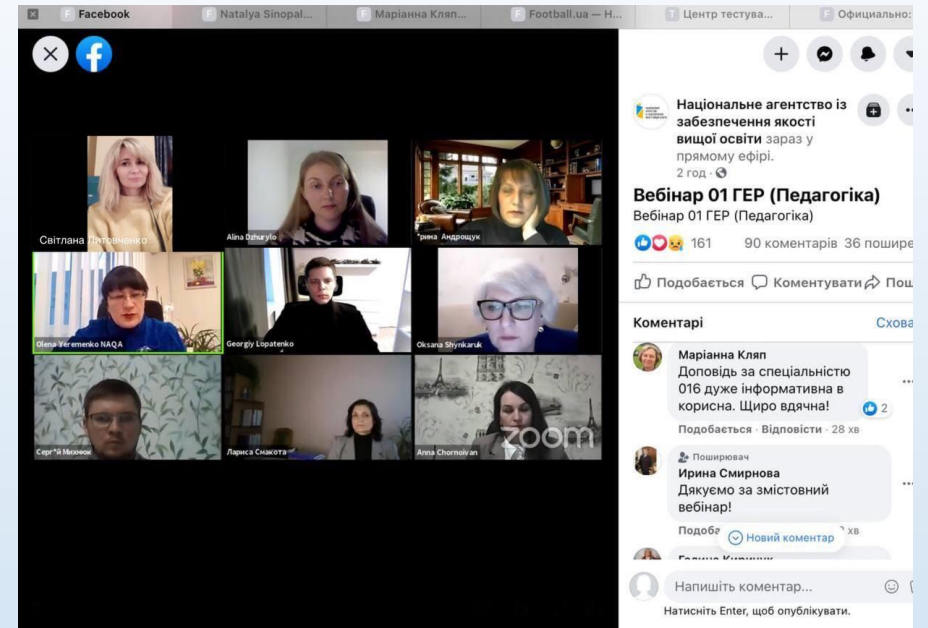
Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

- *Курси Інституту – унікальні, вузько профільні, затребувані; враховують актуальні підходи, інноваційні навчальні та корекційні технології, практичні авторські методики, що забезпечується професійним складом викладачів, серед яких доктори і кандидати наук, провідні фахівці галузі;*
- одним з важливих напрямів роботи є надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників за сучасними освітньо-професійними програмами «Психолого-педагогічні технології в освіті дітей з особливими освітніми потребами» (30 год.), «Технології корекційно-розвивальної роботи та навчання дітей з порушеннями слуху» (30 год.) та ін.;
- організовано та проведено понад 10 сесій курсів за освітньо-професійними програмами;
- відділ освіти дітей з порушеннями слуху серед найбільш затребуваних, що свідчить про високий фаховий рівень, доброзичливу, сприятливу, творчу атмосферу, тісну співпрацю з закладами освіти, які навчають дітей з порушеннями слуху.

Визнанням високого фахового рівня співробітників відділу є залучення до участі

- *в експертних групах* (Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, Експертна комісія зі спеціальної педагогіки Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», Експертна група з оцінювання ефективності діяльності наукових установ та ін.);
- *спеціалізованих вчених радах;*
- *екзаменаційних комісіях закладів вищої освіти;*
- *журі всеукраїнських конкурсів* (Всеукраїнський конкурс «Учитель року», номінація «Вчитель інклюзивного класу»; Щорічний Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт за напрямом «Актуальні проблеми інклюзивної освіти» та ін.) тощо.

Свідченням успішного упровадження результатів є:

- 10 угод про співпрацю між відділом та закладами освіти;
- 24 довідки (з прикладами успішних історій впровадження);
- понад 90 сертифікатів, дипломів, подяк, які підтверджують апробацію отриманих у ході дослідження експериментальних даних.

Висвітлення результатів дослідження здійснювалося:

- у процесі організації та участі виконавців НДР у різноманітних масових заходах (понад 170, з них 49 міжнародного рівня);
- шляхом публікацій матеріалів (близько 40 статей у вітчизняних наукових виданнях (категорія Б), що входять до наукометричних баз даних [Index Copernicus](#), Google Scholar, [Cite Factor](#), Academic Resource Index, SJIF (Impact Factor) та ін., 5 у зарубіжних виданнях Scopus та Web of Science Core Collection);
- використано у ході підготовки та захисту дисертацій (3 докторських, 2 кандидатські) та ін.

ОБ'ЄКТИ УПРОВАДЖЕННЯ

значну увагу ми приділяємо упровадженню, цінуємо наших партнерів

- *заклади дошкільної освіти для дітей з порушеннями слуху (заклади компенсуючого типу, спеціальні групи, інклюзивні групи) – 26;*
- *заклади загальної середньої освіти для дітей з порушеннями слуху (спеціальні школи, навчально-реабілітаційні центри, спеціальні та інклюзивні класи) – 53;*
- *заклади вищої освіти – 12 (Київський університет імені Бориса Грінченка (Інститут людини), Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка та ін.);*
- *інститути післядипломної освіти педагогічних кадрів (ІППО) – 13 (Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів ([Центр підтримки інклюзивної освіти](#)) та ін.);*
- *інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ), Ресурсні центри підтримки інклюзивної освіти, реабілітаційні центри – 24;*
- *громадські організації – («Українське товариство глухих» (УТОГ), «Об'єднання нечуючих педагогів» (ОНП), «Українська асоціація носіїв кохлеарних імплантів»)*

Міжнародна співпраця:

- взято активну участь у спільних проектах Фонду «Відродження», ЮНІСЕФ, ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України з розроблення основ інклюзивного навчання, що втілено у навчально-методичному посібнику *Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навчально-методичний посібник. Київ, 2018 р. 252 с.;*
- між відділом та Спеціальним навчально-виховним центром для глухих та слабочуючих дітей та молоді імені Івана Павла II (Люблін, Польща) укладено Угоду про співпрацю, продовжується вивчення системи навчання та виховання осіб з порушеннями слуху у Польщі;
- науковці відділу підтримують професійне співробітництво із колегами з Університетів Альберта та Грента МакЮена (Канада);
- беруть активну участь у міжнародних проектах за організації: ЮНІСЕФ («Інклюзивно-ресурсні центри: тренінг для тренерів» та ін.), Норвезької асоціації місцевих регіональних влад за фінансової підтримки МЗС Норвегії («Підготовка педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища»), UNDP Ukraine / ПРООН в Україні («Рівні можливості для всіх») та ін.

Сьогодні відділ працює над темою *«Науково-методичне забезпечення навчання дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху»*.

Для нас було важливим дотримання наступності; саме в межах нової теми знайшли своє продовження теоретичні та практичні розробки попередніх досліджень

Дякую за увагу

